

“Mọi việc đều bàn bạc với xã viên” - nguyên tắc cơ bản trong xây dựng hợp tác xã hiện nay theo tư tưởng Hồ Chí Minh

Ngày nhận bài: 04/06/2026 | Ngày phản biện: 09/06/2026 | Ngày xuất bản: 21/08/2026

Tác giả: Lê Nữ Sinh (Trường Chính trị tỉnh Thanh Hóa; NCS viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh); Lê Thị Thu Hồng (Viện Hồ Chí Minh và các lãnh tụ của Đảng, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh)

Tóm tắt: Bài viết tập trung phân tích, làm sáng rõ những nội dung cơ bản của tư tưởng Hồ Chí Minh về thực hành dân chủ trong tổ chức và quản lý hợp tác xã (HTX), với trọng tâm là nguyên tắc “mọi việc đều bàn bạc với xã viên”. Nguyên tắc này thể hiện sự dân chủ trong tất cả các mặt hoạt động của HTX, từ lập kế hoạch và phương án sản xuất kinh doanh đến phân phối lợi ích, quản lý tài chính và dân chủ cả trong kiểm tra, giám sát. Trên cơ sở đó, tác giả bước đầu đề xuất một số giải pháp cơ bản vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về phát huy dân chủ cơ sở vào việc xây dựng HTX kiểu mới trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, đáp ứng yêu cầu của chuyển đổi số và hội nhập quốc tế.

1. Đặt vấn đề

Trong di sản tư tưởng Hồ Chí Minh, những quan điểm của Người về xây dựng HTX là một trong những nội dung đặc sắc, được hình thành từ rất sớm và hoàn thiện dần trong quá trình lãnh đạo cách mạng Việt Nam. Nội dung tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng HTX được trình bày một cách hệ thống từ vai trò, mục đích xây dựng HTX, hình thức tổ chức và nguyên tắc xây dựng HTX. Trong đó, nguyên tắc dân chủ - “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên” là một trong những nguyên tắc cơ bản quyết định sự tồn tại, phát triển của HTX. Bởi với Người, HTX là tổ chức kinh tế mang tính xã hội và nhân văn sâu sắc, hoạt động không chỉ vì mục tiêu lợi ích kinh tế mà cao hơn là vì sự hợp tác, bình đẳng, phát triển cộng đồng. Người nhắc nhở: “Muốn quản lý tốt HTX, cán bộ quản trị phải dân chủ, tránh quan liêu mệnh lệnh, làm việc gì cũng cần bàn bạc kỹ với

xã viên. Làm việc theo lối mệnh lệnh, quan liêu, không dân chủ thì chắc chắn thất bại” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 12, tr.317).

Với các Luật HTX năm 2012 và năm 2023, việc xây dựng mô hình hợp tác xã kiểu mới ở nước ta **hiện** nay đang dần trở về cốt lõi với những triết lý, giá trị nhân văn và tư tưởng thực tiễn của Chủ tịch Hồ Chí Minh. Trước những yêu cầu mới của công cuộc xây dựng đất nước, việc nghiên cứu tư tưởng của Người nói chung và nguyên tắc dân chủ trong xây dựng HTX nói riêng và gợi mở một số giải pháp góp phần nâng cao hiệu quả hoạt động của loại hình tổ chức kinh tế này là vô cùng cần thiết.

2. Phương pháp nghiên cứu

Trên cơ sở phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, tác giả sử dụng phương pháp nghiên cứu các bài nói, bài viết, thư từ và các tác phẩm của Chủ tịch Hồ Chí Minh để phân tích và tổng hợp nhằm làm rõ nội dung tư tưởng của Người về thực hành dân chủ trong tổ chức và quản lý HTX; phương pháp lịch sử và logic để nghiên cứu quá trình hình thành, phát triển và giá trị của nguyên tắc “mọi việc đều bàn bạc với xã viên” trong tư tưởng Hồ Chí Minh; đồng thời sử dụng phương pháp khái quát hóa nhằm rút ra những giá trị lý luận và thực tiễn của nguyên tắc này đối với việc xây dựng HTX kiểu mới trong bối cảnh chuyển đổi số và hội nhập quốc tế hiện nay.

3. Kết quả và thảo luận

3.1. Kết quả nghiên cứu

3.1.1. Những quan điểm cơ bản của Hồ Chí Minh về nguyên tắc “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên”

3.1.1.1. Vị trí, vai trò của nguyên tắc “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên”

Hồ Chí Minh nhận thức rõ, HTX giữ một vị trí đặc biệt quan trọng, được coi là con đường tắt yếu để đưa nông dân và người sản xuất nhỏ tiến lên chủ nghĩa xã hội. Người cũng sớm nhận thấy, HTX không thể phát triển bền vững nếu chỉ có sự áp đặt từ trên xuống hoặc sự vận hành mang tính hành chính hóa. Người xác lập một chân lý: “Dân là chủ, xã viên là chủ” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.282) và hạt nhân của quyền làm chủ đó chính là cơ chế dân chủ cơ sở, nơi mà cán bộ “cần bàn bạc với xã viên” trong

mọi công việc. Trong bối cảnh Việt Nam đang tiến bước vào kỷ nguyên mới, việc khẳng định và vận dụng nguyên tắc thực hành dân chủ này không chỉ có ý nghĩa lý luận mà còn là đòi hỏi thực tiễn cấp bách để nâng cao năng lực cạnh tranh và tính thực chất của khu vực kinh tế tập thể.

Trong số các nguyên tắc xây dựng HTX mà Hồ Chí Minh đã từng chỉ ra, nguyên tắc dân chủ giữ vị trí trung tâm, có ý nghĩa chi phối và bảo đảm thực hiện các nguyên tắc khác. Nếu nguyên tắc tự nguyện là điều kiện tiền đề để người dân tham gia HTX trên cơ sở tự giác; nguyên tắc cùng có lợi là mục tiêu kinh tế nhằm bảo đảm lợi ích hài hòa giữa tập thể và xã viên; nguyên tắc tự chủ, tự chịu trách nhiệm là yêu cầu về phương thức tổ chức và quản trị; thì nguyên tắc dân chủ chính là cơ chế vận hành xuyên suốt, bảo đảm các nguyên tắc đó được hiện thực hóa trong thực tiễn. Theo Hồ Chí Minh, dân chủ không chỉ thể hiện ở quyền tham gia quyết định của xã viên đối với mọi công việc của HTX mà còn ở quyền được thông tin, được bàn bạc, được kiểm tra, giám sát và được hưởng thành quả lao động một cách công bằng. Thiếu dân chủ, tính tự nguyện dễ bị thay thế bằng sự áp đặt; nguyên tắc cùng có lợi khó được bảo đảm do lợi ích có thể bị phân phối thiếu công bằng; đồng thời, quyền tự chủ của HTX cũng có nguy cơ bị hình thức hoặc bị chi phối bởi một nhóm người quản lý. Vì vậy, có thể khẳng định rằng, trong tư tưởng Hồ Chí Minh, dân chủ vừa là nguyên tắc tổ chức, vừa là phương thức quản trị và cũng là điều kiện bảo đảm cho việc thực hiện hiệu quả các nguyên tắc khác trong xây dựng HTX, góp phần tạo nên sức mạnh đoàn kết, phát huy vai trò làm chủ của xã viên và nâng cao hiệu quả hoạt động của HTX.

3.1.1.2. Nội dung nguyên tắc “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên”

Một là, dân chủ trong lập kế hoạch và phương án sản xuất kinh doanh

Hồ Chí Minh chỉ rõ, để HTX tiến nhanh, tiến mạnh, cần phải có phương hướng sản xuất đúng đắn. Nhưng phương hướng đó không thể do cán bộ ngồi trong phòng giấy vẽ ra. Người căn dặn: “Mọi việc phải bàn bạc với xã viên, sổ sách, tiền của phải rõ ràng minh bạch” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.45).

Việc bàn bạc giúp khai thác được trí tuệ và kinh nghiệm thực tiễn phong phú của người nông dân. Khi xã viên được tham gia thảo luận về việc trồng cây gì, nuôi con gì, áp dụng kỹ thuật nào, họ sẽ hiểu rõ mục tiêu và tự giác thực hiện. Sự đồng thuận từ khâu bàn bạc sẽ chuyển hóa thành sức mạnh tự giác trong khâu triển khai, giúp tránh

được tình trạng “đánh trống ghi tên” hay “cha chung không ai khóc”.

Hai là, dân chủ trong phân phối lợi ích và quản lý tài chính

Nguyên tắc phân phối dựa trên lao động và đóng góp của xã viên, hạn chế sự bất bình đẳng giàu nghèo vốn phổ biến trong nền sản xuất nhỏ lẻ. Đồng thời, trong quá trình tổ chức và quản lý HTX, nguyên tắc dân chủ được thực hiện thông qua việc bầu cử, thảo luận tập thể, công khai tài chính, tạo môi trường để mọi xã viên tham gia vào quản lý, kiểm tra hoạt động chung. Điều này đã góp phần hình thành nếp sống dân chủ, công bằng, khuyến khích sự tham gia tích cực của người lao động vào đời sống xã hội. Qua đó, HTX trở thành nền tảng thực tiễn để thực hiện lý tưởng xã hội chủ nghĩa về công bằng, dân chủ và tiến bộ. Đây là khâu nhạy cảm nhất, quyết định niềm tin của xã viên. Hồ Chí Minh cảnh báo hiện tượng: “Nếu thu nhập và chi tiêu không công khai, sổ sách lại lèo nhèo, xã viên sẽ nghi ngờ ông quản trị “chấm mút” vô đó rồi. Do đó mà mất đoàn kết nội bộ. Không có đoàn kết, HTX không thể tiến bộ lên được” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.282).

Hồ Chí Minh nêu rõ: “Phân phối phải theo mức lao động. Lao động nhiều thì được phân phối nhiều, lao động ít thì được phân phối ít. Lao động khó thì được phân phối nhiều, lao động dễ thì được phân phối ít. Không nên có tình trạng người giỏi, người kém, việc khó, việc dễ, cũng công điểm như nhau” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.216). Đồng thời, cũng cần chú ý giúp đỡ những người, những gia đình khả năng lao động kém hơn: “Đối với những người già yếu, neo đơn, thương binh, gia đình liệt sĩ, HTX phải khéo tìm cách chia công việc cho họ để họ cùng làm được, đồng thời phải chú ý giúp đỡ họ” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.281-282).

Để đảm bảo tính công bằng trong phân phối, trước tiên “cán bộ phải chí công vô tư, thậm chí có khi cán bộ vì lợi ích chung mà phải chịu thiệt một phần nào. Chớ nên cái gì tốt thì dành cho mình, xấu để cho người khác” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 12, tr.316). Vì vậy, Người yêu cầu mọi việc phân phối phải được bàn bạc dân chủ và “tính toán cho công bằng, hợp lý”. Quản lý minh bạch chính là kết quả của việc bàn bạc dân chủ, giúp xã viên thấy rõ lợi ích của họ gắn liền với lợi ích của tập thể. Tóm lại, nguyên tắc dân chủ thể hiện xuyên suốt từ việc “ban quản trị phải gồm những người do xã viên lựa chọn và bầu cử ra, sau khi được cử nếu không làm tròn nhiệm vụ thì xã viên có

quyền cách chức” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.216); nội quy của HTX do “toàn thể xã viên bàn bạc đề ra hợp với tình hình thực tế của mỗi HTX và tự nguyện, tự giác thực hiện nội quy ấy” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 12, tr.349); mọi kế hoạch, công việc của HTX “trước khi làm, ban quản trị phải đem ra bàn bạc với xã viên, hỏi ý kiến xã viên” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.216); tài chính “phải công khai, thu và chi phải báo cáo cho xã viên biết” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.216).

Ba là, dân chủ trong giám sát và kiểm tra

Xã viên không chỉ thực hiện kế hoạch do ban quản trị đề ra mà có quyền và nghĩa vụ kiểm tra, giám sát công việc của HTX. Phát huy dân chủ trong kiểm tra, giám sát là một nội dung quan trọng trong tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng HTX. Xuất phát từ quan điểm xác định xã viên là chủ thể của HTX, Hồ Chí Minh yêu cầu hoạt động của ban quản trị phải chịu sự giám sát và kiểm tra của xã viên. Người chỉ rõ: “Có kiểm tra mới huy động được tinh thần tích cực và lực lượng to tát của nhân dân, mới biết rõ năng lực và khuyết điểm của cán bộ, mới sửa chữa và giúp đỡ kịp thời” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 5, tr.636) và cách thức kiểm tra là phải “thật thà tự phê bình và phê bình, để tỏ rõ hết mọi khuyết điểm và tìm cách sửa chữa những khuyết điểm ấy” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 5, tr.637).

3.1.2. Giải pháp vận dụng quan điểm Hồ Chí Minh về nguyên tắc “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên” vào xây dựng HTX kiểu mới hiện nay

Thực tiễn lịch sử cho thấy, giai đoạn trước đổi mới, phong trào hợp tác có lúc sa sút là do chúng ta vi phạm các nguyên tắc dân chủ của Hồ Chí Minh. Việc nóng vội, chạy theo số lượng, áp đặt hành chính và cơ chế phân phối bình quân cào bằng đã triệt tiêu động lực của xã viên. Khi cán bộ không bàn bạc với dân mà dùng mệnh lệnh để cưỡng ép, dân sẽ rời bỏ HTX. Đây là bài học xương máu về việc “không tôn trọng nguyên tắc tự nguyện” và dân chủ.

Thời kỳ phát triển mới của đất nước là thời kỳ đẩy mạnh đổi mới sáng tạo và thực hiện khát vọng phát triển, hướng tới phát triển nhanh và bền vững, mở rộng hội nhập quốc tế, mở rộng không gian phát triển, phát huy tổng hợp các nguồn lực và khơi thông các động lực phát triển mới. Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV của Đảng (2026) với những quyết sách lịch sử đã chính thức mở ra một kỷ nguyên phát triển mới của dân

tộc - kỷ nguyên vươn mình, hướng tới thực hiện hai mục tiêu chiến lược vào năm 2030 và năm 2045.

Trong bối cảnh hiện nay, trước thách thức của hội nhập quốc tế và chuyển đổi số, để phát huy hiệu quả nguyên tắc dân chủ - “Mọi việc đều bàn bạc với xã viên” trong xây dựng HTX theo tư tưởng Hồ Chí Minh cần thực hiện tốt một số giải pháp sau:

Thứ nhất, nâng cao nhận thức của thành viên về quyền và trách nhiệm của người làm chủ HTX.

Đây là giải pháp quan trọng trước tiên bởi các thành viên HTX có nhận thức đúng đắn về quyền và trách nhiệm của người làm chủ thì mới phát huy được dân chủ thực sự, tránh tình trạng dân chủ hình thức hoặc bị chi phối bởi một số ít cá nhân và lợi ích nhóm. Hồ Chí Minh từng viết: “Nay dân đã là chủ. Nhưng phải cho ra người chủ, chứ không thể phát phơ được... Làm chủ HTX là thế nào? Là phải coi công việc của HTX như công việc của mình, chứ không phải làm sao cũng được” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.264); hay “Ngày nay, chúng ta thành người chủ tập thể, làm chủ HTX, làm chủ Nhà nước. Mỗi xã viên cần nâng cao tinh thần làm chủ tập thể, phải đoàn kết chặt chẽ, thương yêu, giúp đỡ lẫn nhau” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.261).

Các HTX cần đẩy mạnh công tác tuyên truyền, phổ biến nội dung Luật HTX năm 2023, Điều lệ HTX và các quy định pháp luật khác có liên quan đến tổ chức, hoạt động của HTX; trong đó chú ý các vấn đề về quyền lợi và trách nhiệm của thành viên HTX. Cần đa dạng hóa hình thức tuyên truyền để phù hợp với đông đảo thành viên HTX ở các khu vực, vùng miền khác nhau, trình độ hiểu biết khác nhau; kết hợp giữa tuyên truyền miệng và tài liệu in ấn, tận dụng mạng xã hội, bản tin nội bộ một cách linh hoạt.

Bên cạnh đó, cần thường xuyên mở lớp tập huấn, bồi dưỡng kiến thức quản trị và những kỹ năng cần thiết cho thành viên HTX như cách đọc báo cáo tài chính, cách tham gia thảo luận tại đại hội thành viên, cách giám sát việc thực hiện nghị quyết, cách phản ánh kiến nghị và tự bảo vệ quyền lợi hợp pháp của mình... Có như vậy, các thành viên HTX không chỉ dừng ở hiểu mà còn thực hiện quyền làm chủ ngày càng chuyên nghiệp hơn, loại bỏ dần tư tưởng thụ động, ỷ lại hoặc thờ ơ, phó mặc cho tập thể.

Cũng cần lưu ý rằng các hoạt động tuyên truyền nâng cao nhận thức phải được tiến hành một cách thường xuyên, liên tục, có trọng tâm, trọng điểm chứ không phải là phong trào nhất thời.

Thứ hai, nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ quản lý HTX.

Theo Hồ Chí Minh, cán bộ là gốc của mọi công việc. cán bộ là cái gốc của mọi công việc” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 5, tr.309), “Công việc thành công hoặc thất bại đều do cán bộ tốt hay kém” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 5, tr.313). Do đó, muốn phát huy được dân chủ trong hoạt động của HTX trước hết phải xây dựng được đội ngũ cán bộ quản lý, Hội đồng quản trị có đủ năng lực, phẩm chất và tác phong làm việc dân chủ.

Hồ Chí Minh đã thực hiện một bước ngoặt lý luận khi xác lập vị thế làm chủ của người nông dân thông qua mô hình HTX. Người khẳng định: “Ban quản trị làm việc để phục vụ ông chủ, bà chủ chứ không phải ngồi chỉ tay năm ngón, buộc người khác phải làm cái này cái kia” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.282). Nguyên tắc này đòi hỏi cán bộ quản trị phải thay đổi hoàn toàn tư duy quản lý. Cán bộ không phải là cấp trên của xã viên mà là người được xã viên tin tưởng ủy thác quyền điều hành. Mọi quyền lực của cán bộ đều bắt nguồn từ sự đồng thuận của tập thể xã viên. Do đó, việc bàn bạc với xã viên là một nghĩa vụ bắt buộc của cán bộ để đảm bảo tính chính danh và hiệu quả của quyết sách.

Hiện nay, yêu cầu của nền kinh tế ngày càng cao, cạnh tranh thị trường ngày càng gay gắt, cán bộ HTX không chỉ phải biết tổ chức sản xuất mà còn cần am hiểu về pháp luật, tài chính, kế toán, xây dựng thương hiệu, kết nối tiêu thụ sản phẩm... Ban quản trị phải có khả năng giải thích, dẫn dắt, thuyết phục được thành viên của mình. Vì vậy, cán bộ quản lý HTX phải được đào tạo, bồi dưỡng, cập nhật kiến thức thường xuyên, liên tục. Đồng thời, cũng coi trọng giáo dục đạo đức, tinh thần phục vụ và tác phong làm việc dân chủ cho những đối tượng này để họ có thể đặt lợi ích, sự phát triển của tập thể lên hàng đầu, sẵn sàng lắng nghe ý kiến góp ý của các thành viên với thái độ cầu thị.

Cơ chế tuyển chọn, sử dụng và đánh giá đội ngũ quản lý HTX ở Việt Nam hiện nay chủ yếu dựa trên nguyên tắc tự chủ, tự quản của HTX. Nhà nước chỉ quy định khung pháp

lý về tiêu chuẩn, thẩm quyền và trách nhiệm; còn quy trình cụ thể về tuyển chọn, sử dụng và đánh giá được giao cho Đại hội thành viên và Điều lệ HTX quyết định. Điều này bảo đảm quyền tự chủ của HTX nhưng cũng dẫn đến khoảng trống về tiêu chí đánh giá thống nhất, cơ chế lấy ý kiến xã viên và trách nhiệm giải trình của đội ngũ quản lý. Luật HTX năm 2023 đã quy định quyền giám sát, chất vấn và miễn nhiệm của thành viên đối với người quản lý HTX, nhưng chưa quy định cơ chế lấy ý kiến đánh giá hoặc lấy phiếu tín nhiệm định kỳ của xã viên đối với đội ngũ quản lý. Việc thiết lập cơ chế đánh giá thường xuyên chủ yếu phụ thuộc vào Điều lệ của từng HTX. Đây là những khoảng trống cần được khuyến khích bổ sung nhằm tăng cường dân chủ, minh bạch và trách nhiệm giải trình trong quản trị HTX.

Thứ ba, thực hiện nghiêm nguyên tắc dân chủ trong quản trị HTX.

Căn cứ từ những quy định chung của luật pháp, mỗi HTX có Điều lệ hoạt động và các quy chế nội bộ riêng. Các HTX cần đảm bảo những văn bản riêng này là ý chí chung thống nhất của mọi thành viên, góp phần phát huy tối đa quyền làm chủ của thành viên. Mọi chủ trương, phương án hoạt động, sản xuất kinh doanh, phân phối lợi nhuận, sử dụng và trích lập các quỹ đều được Ban quản trị đưa ra để thành viên thảo luận dân chủ trước khi quyết định; xuất phát từ nhu cầu thực tế và năng lực của thành viên, lấy thành viên làm trung tâm của mọi quyết sách, thực hiện đúng tinh thần “HTX là nhà, xã viên là chủ” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 14, tr.181).

Các cuộc họp, Đại hội từ nhỏ đến to, Ban quản trị phải gửi tài liệu trước cho các thành viên nghiên cứu, tạo điều kiện để ai cũng được phát biểu, tranh luận, thảo luận công khai, bình đẳng. Đồng thời tuân thủ nghiêm nguyên tắc bình đẳng trong biểu quyết, mỗi thành viên một phiếu bầu, không phân biệt theo tỷ lệ vốn góp như mô hình doanh nghiệp.

Bên cạnh đó, cần xây dựng và thực hiện quy chế dân chủ nội bộ một cách cụ thể, rõ ràng. Quy chế phải quy định rõ những vấn đề nào ban quản trị được quyết định, những vấn đề nào phải xin ý kiến xã viên, trình tự lấy ý kiến, thời hạn phản hồi, trách nhiệm công bố kết quả và cơ chế xử lý khi có ý kiến khác nhau. Khi quy chế dân chủ được thiết kế chặt chẽ và thực hiện nghiêm túc, HTX sẽ tránh được tình trạng tùy tiện, cảm tính hoặc lạm quyền trong quản lý.

Thực hành dân chủ luôn đi liền với tự phê bình và phê bình, đó là quyền lợi và cũng là nhiệm vụ của cán bộ, xã viên nhằm khắc phục kịp thời những khuyết điểm, hạn chế, cùng nhau tiến bộ, cùng nhau đoàn kết xây dựng HTX. Hồ Chí Minh nhắc nhở: “Vì sao ban quản trị làm việc thiếu sót mà không ai nói đến, không ai nhắc. Là vì xã viên không thấy mình có quyền dân chủ, có quyền giám đốc ban quản trị. Đáng lý ra phải phê bình, phải hỏi. Đó là vì lợi ích chung” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 13, tr.265).

Thứ tư, phát huy dân chủ gắn với thực hiện minh bạch thông tin.

Thành viên HTX không phải là người đi làm thuê cho ông chủ mà chính là những người góp vốn, góp công sức, góp trí tuệ để cùng xây dựng nên tập thể. Vì vậy, nếu Ban quản trị không đảm bảo minh bạch thông tin để dẫn tới nghi ngờ, phát sinh mâu thuẫn nội bộ hoặc nghiêm trọng hơn là các thành viên rời bỏ HTX.

Các HTX cần xây dựng cơ chế công khai toàn diện về tài chính, việc sử dụng vốn, kết quả sản xuất kinh doanh, phân phối thu nhập... Những thông tin này không chỉ thực hiện công khai tại đại hội thường niên mà có thể duy trì thường xuyên qua bảng tin, sổ tay thành viên, nhóm liên lạc điện tử. Trong điều kiện hiện nay, cần đẩy mạnh ứng dụng công nghệ số nhằm nâng cao tính minh bạch và hiệu quả quản lý. HTX có thể xây dựng hệ thống quản lý dữ liệu thành viên, phần mềm kế toán, bảng thông tin điện tử hoặc nhóm trao đổi trực tuyến để cập nhật kịp thời các thông tin cần thiết. Việc số hóa thông tin không chỉ giúp tiết kiệm thời gian, chi phí mà còn tạo điều kiện để xã viên ở xa vẫn có thể theo dõi hoạt động của HTX.

Thứ năm, xây dựng và nhân rộng các mô hình HTX điển hình về dân chủ.

Tổng kết và nhân rộng những HTX làm tốt việc công khai, minh bạch tài chính và bàn bạc dân chủ để tạo niềm tin cho quần chúng. Hồ Chí Minh phân tích: “HTX phải cố gắng sản xuất tốt hơn tổ đổi công và nông dân riêng lẻ. Nếu chỉ sản xuất ngang mức như họ, thì HTX sẽ thất bại, vì người ta sẽ nói: “HTX như thế thì có ích gì?” (Hồ Chí Minh, 2011, tập 12, tr.50); và “Nếu xã, huyện nào cũng xây dựng được một hoặc vài ba HTX thật tốt, sản xuất tăng, thu nhập tăng, nội bộ đoàn kết vui vẻ và các mặt khác cũng đều vượt hơn hẳn các tổ đổi công và các gia đình làm ăn riêng lẻ, thì các HTX đó sẽ có tác dụng lôi cuốn đông đảo đồng bào nông dân vào HTX. Ngược lại, nếu xã, huyện nào cũng có HTX mà HTX không hơn gì hay hơn rất ít các tổ đổi công và gia

đình làm ăn riêng lẻ thì có tổn công tuyên truyền bao nhiêu cũng ít người muốn vào HTX" (Hồ Chí Minh, 2011, tập 12, tr.317-318).

3.2. Thảo luận

Qua việc khảo cứu hệ thống văn bản gốc và phân tích luận điểm của Hồ Chí Minh về nguyên tắc "Mọi việc đều bàn bạc với xã viên", có thể thấy tư tưởng của Người mang tính vượt thời gian, đặt nền móng lý luận vững chắc cho mô hình quản trị dân chủ trong kinh tế tập thể. Kết quả nghiên cứu gợi mở một số khía cạnh khoa học cần thảo luận sâu sắc sau đây:

Một là, mối quan hệ biện chứng giữa dân chủ và hiệu quả kinh tế trong HTX. Khác với các mô hình doanh nghiệp tư bản chủ nghĩa vốn đề cao quyền quyết định theo tỷ lệ vốn góp, HTX theo tư tưởng Hồ Chí Minh là một tổ chức kinh tế - xã hội mang tính nhân văn sâu sắc, nơi quyền lực thuộc về con người (xã viên) chứ không thuộc về dung lượng vốn. Việc "bàn bạc với xã viên" không làm chậm trễ hay suy giảm hiệu lực của các quyết định kinh doanh như một số quan điểm quản trị hiện đại thường lo ngại. Ngược lại, thực tiễn lịch sử và logic khoa học chứng minh rằng, sự bàn bạc dân chủ tạo ra tính minh bạch và sự đồng thuận cao. Khi xã viên được thông tin, được thảo luận từ khâu lập kế hoạch đến phân phối lợi ích, họ sẽ tự giác chuyển hóa trách nhiệm thành động lực lao động, giảm thiểu tối đa chi phí giám sát và rủi ro xung đột nội bộ. Dân chủ chính là cội nguồn tạo ra sức mạnh nội sinh và năng lực cạnh tranh cốt lõi của HTX.

Hai là, bài học lịch sử về sự vi phạm nguyên tắc dân chủ và yêu cầu hoàn thiện thể chế. Nhìn lại lịch sử phong trào hợp tác hóa giai đoạn trước đổi mới, việc một số HTX rơi vào tình trạng trì trệ, sa sút xuất phát chính từ việc vi phạm chỉ dẫn của Hồ Chí Minh: áp đặt mệnh lệnh hành chính, chạy theo số lượng, phân phối bình quân cào bằng và thiếu công khai tài chính. Điều này cho thấy, một khi tách rời nguyên tắc dân chủ và nguyên tắc tự nguyện, HTX sẽ bị biến tướng thành một cơ quan hành chính, triệt tiêu động lực của người lao động. Đối chiếu với Luật HTX năm 2012 và năm 2023, các tư tưởng cốt lõi của Người về quyền bầu cử, bãi miễn cán bộ, công khai tài chính và phân phối theo lao động đã được thể chế hóa mạnh mẽ. Tuy nhiên, thực tiễn hiện nay vẫn cho thấy những "khoảng trống" nhất định trong cơ chế kiểm soát quyền

lực của ban quản lý và quy trình lấy ý kiến phản hồi định kỳ từ xã viên. Điều này đặt ra yêu cầu cấp bách phải cụ thể hóa các quy chế dân chủ nội bộ tại từng HTX để bảo đảm tính thực chất, tránh tình trạng “dân chủ hình thức”.

Ba là, tính thời đại của nguyên tắc dân chủ trong bối cảnh chuyển đổi số và hội nhập quốc tế. Trong “kỷ nguyên vươn mình của dân tộc”, HTX kiểu mới không còn gói gọn trong không gian sản xuất truyền thống mà phải đối mặt với các thách thức mang tính toàn cầu như kinh tế số, chuỗi giá trị toàn cầu và phát triển bền vững. Trong bối cảnh đó, nguyên tắc “bàn bạc với xã viên” của Hồ Chí Minh cần được hiểu theo một tư duy mới, mở rộng hơn. “Bàn bạc” hiện nay không chỉ là các cuộc họp trực tiếp tại hội trường, mà phải được trợ lực bởi các công cụ công nghệ (hệ thống dữ liệu số, ứng dụng trao đổi trực tuyến, phần mềm kế toán minh bạch) để mọi thành viên đều có thể tiếp cận thông tin và thực hiện quyền giám sát mọi lúc, mọi nơi. Sự chuyển mình này không làm thay đổi bản chất tư tưởng Hồ Chí Minh mà chính là sự kế thừa, phát triển sáng tạo tư tưởng của Người nhằm nâng cao năng lực thích ứng của kinh tế tập thể trong điều kiện mới. Từ những nội dung thảo luận trên, để tư tưởng của Người tiếp tục soi sáng và trở thành động lực thực tiễn, việc định hình các nhóm giải pháp căn cơ nhằm phát huy nguyên tắc dân chủ trong xây dựng HTX kiểu mới hiện nay là một yêu cầu tất yếu khách quan.

4. Kết luận

Tư tưởng Hồ Chí Minh về thực hành dân chủ cơ sở với nguyên tắc “mọi việc cần bàn bạc với xã viên” là những chỉ dẫn hành động quý giá, là kim chỉ nam cho sự phát triển bền vững của kinh tế HTX. Dân chủ không làm suy yếu quyền quản lý mà ngược lại, nó tạo ra sự đồng thuận tuyệt đối, khơi dậy tiềm năng sáng tạo vô tận của nhân dân và là bệ đỡ vững chắc cho HTX vượt qua mọi giông tố của thị trường. Trong kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, việc kiên trì thực hiện sự bàn bạc, dân chủ trong HTX theo chỉ dẫn của Người chính là cách tốt nhất để xây dựng một nông thôn mới văn minh, hiện đại, nông dân giàu có, góp phần thực hiện mục tiêu xây dựng một đất nước hòa bình, độc lập, dân chủ, giàu mạnh, phồn vinh, văn minh, hạnh phúc, vững bước đi lên chủ nghĩa xã hội./.

Tài liệu tham khảo

- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 5. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.
- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 11. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.
- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 12. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.
- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 13. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.
- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 14. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.
- Hồ Chí Minh. (2011). Toàn tập. Tập 15. Nhà xuất bản Chính trị quốc gia.